

Národná stratégia pre globálne vzdelávanie
na obdobie rokov 2012 - 2016

1. Definície a východiská globálneho vzdelávania (GV)

1.1 Definícia globálneho vzdelávania

GV je vzdelávanie, ktoré zdôrazňuje globálny kontext v učení (sa). Prostredníctvom neho dochádza k zvyšovaniu povedomia o globálnych témach, ktoré sa týkajú každého jednotlivca, k rozvoju jeho kritického myslenia v týchto témach a k hlbšiemu porozumeniu oblastí a tém, ktoré sa týkajú celého sveta. Témy globálneho vzdelávania poskytujú priestor na zmenu postojov jednotlivca a posilňujú uvedomenie si vlastnej úlohy vo svete. Motivuje ľudí k zodpovednosti a vychováva smerom k osvojeniu si hodnôt aktívneho globálneho občana.

Na účely národnej stratégie sa bude na Slovensku používať termín **globálne vzdelávanie**, ktoré je vnímané ako zastrešujúci princíp. Jeho súčasťou je globálne rozvojové vzdelávanie (vzdelávanie o problematike rozvojových krajín a chudoby vo svete), environmentálne vzdelávanie, multikultúrne vzdelávanie, mierové vzdelávanie, ako aj vzdelávanie k ľudským právam v globálnom kontexte.

Globálne rozvojové vzdelávanie (GRV) je vzdelávací prístup, ktorý vedie k hlbšiemu porozumeniu rôznorodosti a nerovnosti vo svete, k príčinám ich existencie a možnostiam riešenia problémov s nimi spojených. Podnecuje všetkých zainteresovaných bez ohľadu na vek ku skúmaniu otázok ako napr. chudoba, a ich prepojenie s každodenným životom. Narúšaním stereotypov a podporou nezávislého samostatného myslenia sa snaží globálne rozvojové vzdelávanie pomôcť rozvíjať aj praktické zručnosti a prispieť k pozitívnym zmenám v lokálnom aj globálnom merítke.

1.2 Medzinárodné východiská v oblasti globálneho vzdelávania

V uplynulých rokoch bolo schválených niekoľko významných medzinárodných a európskych dokumentov, ktoré deklarovali význam globálneho vzdelávania a potrebu zvyšovania povedomia verejnosti o širšom kontexte rozvojovej spolupráce („rozvojové vzdelávanie“, ako súčasť globálneho vzdelávania).

Organizácia spojených národov (OSN)

OSN venovala podpore vzdelávania a osvetu vedúcej k zodpovednosti za náš svet osobitnú kapitolu programového dokumentu *Agenda 21*¹, schváleného na konferencii v Rio de Janeiro v roku 1992. Zásadným dokumentom určujúcim ďalšie smerovanie medzinárodnej rozvojovej spolupráce sa stala *Miléniová deklarácia*², v rámci ktorej boli prijaté v roku 2000 za účasti 189 štátov Miléniové rozvojové ciele OSN s cieľom zníženia chudoby a odstránenia hlavných problémov rozvojového sveta. Zvyšovanie povedomia o Miléniových rozvojových cieľoch (MDGs) sa stalo významnou súčasťou agendy globálneho vzdelávania. Organizácia UNESCO vyhlásila Dekádu UNESCO pre vzdelávanie k udržateľnému rozvoju na roky 2005 – 2014.

Európska únia (EÚ)

V roku 2005 vydala Rada Európskej únie, zástupcovia vlád členských krajín EÚ (vrátane SR), Európska komisia a Európsky parlament spoločné vyhlásenie o rozvoji, tzv. *Európsky konsenzus o rozvoji*³, ktorý nastolil hlavné výzvy potrebné pre podporu znižovania chudoby vo svete a podpory trvalo udržateľného rozvoja. Menované inštitúcie sa zaviazali podporiť zvyšovanie povedomia obyvateľov o rozvojových krajinách s podporou rozvojového vzdelávania ako nástroja týchto cieľov. Spoločný dokument bol tiež základom pre budúcu tvorbu Európskej stratégie rozvojového

¹ Agenda 21, the Rio Declaration on Environment and Development, 1992

² Millennium Declaration, UN, 2000

³ European Consensus on Development, 2005

vzdelávania. Dodatok dokumentu, venovaný rozvojovému vzdelávaniu bol prijatý v roku 2007 pod názvom: *Európsky konsenzus o rozvoji: príspevok k rozvojovému vzdelávaniu a zvyšovaniu informovanosti*⁴. V dokumente boli zadefinované hlavné ciele týkajúce sa rozvojového vzdelávania a stratégie na ich dosiahnutie. Jedným z hlavných stanovených cieľov je zvýšenie kritického povedomia verejnosti o príčinách a následkoch a odstraňovania globálnej chudoby. Európska komisia prostredníctvom DEVCO od roku 1979 vyčleňuje finančné prostriedky pre mimovládne organizácie na projekty rozvojového vzdelávania a verejnej informovanosti.

Rada Európy

Dôležitým európskym dokumentom, ktorý sa zaoberá globálnym vzdelávaním, je dokument *Maastrichtská Deklarácia globálneho vzdelávania*⁵. Dokument bol prijatý a schválený v roku 2002. Podpísaní delegáti kongresu sa v deklarácii zaviazali podporovať globálne vzdelávanie v rôznych štátoch Európy najmä v záujme podporovania prijatých (MDGs) a trvalo-udržateľného rozvoja sveta. V deklarácii boli zdôraznené dôležité aspekty vzdelávania, ako sú kritické myslenie smerujúce k demokraticky zmýšľajúcemu občanovi so zmyslom pre väčšiu spravodlivosť a dodržiavanie ľudských práv. Zástupcovia národných vlád sa zaviazali k spolupráci medzi rôznymi rezortmi, ako sú ministerstvo zahraničných vecí, obchodu, životného prostredia a zároveň k spolupráci „Severu s Juhom“. Maastrichtská deklarácia pracuje s definíciou Globálneho vzdelávania, ktorú zverejnilo North South Centre Council of Europe (NSC). Definícia vytvorená v rámci NSC hovorí o viacerých dimenziách, ktoré pod globálne vzdelávanie patria:

„Globálne vzdelávanie je vzdelávanie, ktoré otvára myseľ a oči ľudí voči komplexnejšej realite sveta a prebúdzá potrebu prispieť k väčšej spravodlivosti, rovnosti a ľudským právam pre všetkých. Globálne vzdelávanie zahŕňa rozvojové vzdelávanie, vzdelávanie o ľudských právach, o udržateľnom rozvoji, o mieri a prevencii konfliktov, interkulturálne a multikulturálne vzdelávanie, smerujúce ku globálnym dimenziám vzdelávania k občianstvu“.

V roku 2008 bol Radou Európy publikovaný dokument *Usmernenie pre globálne vzdelávanie*⁶. Dokument má slúžiť ako usmernenie najmä pre pedagógov vo formálnom aj neformálnom vzdelávaní v oblasti globálneho vzdelávania.

V rámci Európy pôsobí celý rad medzinárodných inštitúcií, ktoré sa venujú globálnemu vzdelávaniu a zároveň sa snažia spolupracovať s Európskou komisiou a Radou Európy a v rôznych partnerských zoskupeniach v prospech globálneho vzdelávania.

North – South Centre (NSC) vzniklo pri Rade Európy v roku 1989 s cieľom poskytnúť rámec pre európsku spoluprácu pre zvyšovania povedomia verejnosti o globálnej interdependencii, podporovať solidaritu, rešpekt pre ľudské práva, demokraciu a vládu zákona. Členmi je 22 štátov, z toho 10 z Európskej únie. V súčasnej dobe pracuje NSC na zavedení európskej normy pre globálne vzdelávanie prostredníctvom Výboru ministrov EÚ. S finančnou podporou NSC sa konal na Slovensku prvý *Národný seminár o globálnom vzdelávaní* v máji 2010, na ktorom sa stretli zástupcovia štátnych inštitúcií, pedagogických inštitúcií a mimovládnych organizácií a hodnotili súčasnú situáciu v oblasti GRV na Slovensku.

GENE - Global Education Network Europe je európska sieť, ktorá spája odborníkov z národných ministerstiev a národných rozvojových agentúr v záujme podpory koordinácie globálneho vzdelávania v Európe. V súčasnom období GENE podporuje vypracovanie štúdií o stave globálneho vzdelávania a národných stratégiách v jednotlivých krajinách a presadzuje myšlienky globálneho

⁴ The European Consensus on Development. The contribution of Development Education and Awareness Raising, 2007

⁵ The Maastricht -Global Education Declaration, 2002, str 2, Maastricht

⁶ North South Centre of the Council of Europe, Global Education Guidelines, 2008

vzdelávania v Európskej komisii a v Európskom parlamente. Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu sa stala členom tejto siete.

Do rozvojového vzdelávania sú aktívne zapojené aj mnohé európske mimovládne organizácie. Strešná organizácia pre európske mimovládne organizácie je *CONCORD* v Bruseli, ktorá v rámci programu *Development Education Exchange in Europe Project (DEEEP)* vytvára medzinárodnú platformu pre európske mimovládne organizácie na výmenu skúseností a prípravu stratégií na podporu rozvojového vzdelávania v Európe. Členom Concordu je aj slovenská Platforma mimovládnych rozvojových organizácií.

1.3 Východiská pre globálne vzdelávanie na Slovensku

Globálne vzdelávanie bolo od vzniku nového systému oficiálnej rozvojovej spolupráce SR v roku 2004 považované za jej integrálnu súčasť. V oficiálne publikovaných dokumentoch MZV SR bol doteraz zaužívaný termín „rozvojové vzdelávanie“, ktorý sa zameriava na jeden z aspektov globálneho vzdelávania – medzinárodnú rozvojovú spoluprácu.

V roku 2007 bol schválený zákon č. 617/2007 Z.z. o oficiálnej rozvojovej pomoci a o doplnení zákona č. 575/2001 Z.z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon). Rozvojové vzdelávanie je považované za súčasť oficiálnej rozvojovej spolupráce. Je zaradené medzi základné formy poskytovania pomoci, v § 6 v bode g) zákona sa explicitne hovorí, že „SR bude realizovať rozvojové vzdelávanie a informovanie verejnosti“.

Podobne v ďalšom strategickom materiáli MZV SR, v *Strednodobej stratégii oficiálnej rozvojovej pomoci Slovenskej republiky na roky 2009 – 2013* je uvedené: „Zvyšovať povedomie verejnosti o dôležitosti poskytovania rozvojovej pomoci a jej význame pre rozvojové krajiny je jednou z priorit informačnej politiky MZV SR. Prispieva k poznaniu problémov rozvojového sveta, ich možného riešenia a zároveň k transparentnosti používania verejných prostriedkov na tieto účely“. Z vyššie citovaného vyplývajú aj rôzne úlohy, ktoré sa viažu k rozvojovému vzdelávaniu, pričom sa kladie dôraz hlavne na zvyšovanie povedomia verejnosti a spoluprácu rôznych aktérov.

V *Programovom vyhlásení vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2010 – 2014* sa v kapitole *Zahraničná politika* v časti o rozvojovej pomoci uvádza: „MZV SR podporí rozvojové vzdelávanie na školách a výchovu mladých ľudí vo vedomí solidarity a spolupatričnosti“.

MZV SR od roku 2005 podporuje aktivity slovenských organizácií v oblasti rozvojového vzdelávania a verejnej informovanosti formou projektov v rámci programu oficiálnej rozvojovej spolupráce SlovakAID. V Národnom programe pre oficiálnu rozvojovú pomoc každoročne vyčleňuje rozpočet pre túto tému. V rokoch 2005 - 2011 bola na rozvojové vzdelávanie vyčlenená celková suma približne 1 mil. Eur.

1.4 Analýza situácie v oblasti globálneho vzdelávania na Slovensku

1.4.1 Globálne vzdelávanie v rámci vzdelávania v materských, základných a stredných školách

Globálne vzdelávanie nie je na Slovensku nový fenomén. Vďaka finančnej podpore Programu SlovakAID získali mnohé mimovládne organizácie granty na projekty, v rámci ktorých realizovali vzdelávacie aktivity priamo na školách. V ostatnom období významnou podporou v oblasti zavádzania tém GV do škôl sú projekty slovenských mimovládnych organizácií v spolupráci so zahraničnými partnermi spolufinancované Európskou komisiou v rámci finančného inštrumentu pre

rozvojovú spoluprácu (DCI). Európske projekty majú vyššie finančné alokácie a dávajú možnosť pracovať na viacročných projektoch s väčším dopadom na cieľové skupiny.

Mimovládne organizácie priniesli na školy viaceré témy, akými sú napríklad problematika chudoby, spravodlivý obchod, zmena klímy, trvalo-udržateľný rozvoj, či práva detí. Zamerali sa na školenia učiteľov, prípravu metodických príručiek, didaktických materiálov, videofilmov, či interaktívnych výstav, workshopov so žiakmi. Učitelia aplikovali témy z oblasti GV najmä počas predmetov, ako je občianska výchova, etika, náuka o spoločnosti, geografia, ale aj výtvarná výchova. Na niektorých školách sa realizovalo projektové vyučovanie alebo aktivity v rámci mimoškolskej činnosti. Niektoré školy si v rámci školského programu vytvorili špecializovaný predmet, zameraný na GV.

V roku 2005-2006 boli použité neminuté finančné zdroje z podprogramu MŠVVaŠ SR na štipendia pre zahraničných študentov pre podporu multiplikačných aktivít v oblasti GV. Metodicko-pedagogické centrá, ktoré spravovali tieto finančné zdroje, v spolupráci s mimovládnymi organizáciami realizovali „Projekt priebežného vzdelávania GV“ v rozsahu 36 hodín pre pedagogických zamestnancov ZŠ a SŠ, prebehla dotlač a distribúcia existujúcich metodických príručiek na školy a bol vytvorený portál www.rozvojovevzdelavanie.sk, ktorý obsahuje aktuálne informácie o ponuke GV aktivít na Slovensku a tiež všetky doteraz publikované metodické materiály.

1.4.2 Globálne vzdelávanie v rámci vzdelávania na vysokých školách

Realizácia vzdelávacích aktivít v oblasti rozvojovej problematiky na vysokých školách od roku 2005 bol iniciovaný prevažne mimovládnym sektorom a v niekoľkých prípadoch vzdelávacími inštitúciami. V súčasnosti existuje výčba predmetov povinného alebo voliteľného charakteru, ktorá má vzťah ku globálnej a rozvojovej tematike na týchto vysokých školách: Trnavskej univerzite v Trnave - Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce, Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre, Univerzite Komenského v Bratislave – Fakulta sociálnych a ekonomických vied a Pedagogická fakulta, Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici - Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Paneurópskej vysokej školy - Fakulta ekonómie a podnikania, Ekonomickej univerzite v Bratislave - Fakulta medzinárodných vzťahov, Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, n. o. - Fakulta misijnej práce a tropického zdravotníctva. Prednášajúcimi na týchto predmetoch boli vo väčšine prípadov externisti z praxe. Z tohto dôvodu sa kládol dôraz na praktické zameranie výučby, interaktívne vzdelávanie a v niektorých prípadoch až neformálne vzdelávacie metódy. Trnavská univerzita v Trnave je prvou z univerzít, ktorá začala od januára 2011 realizovať dvojročný projekt v spolupráci s partnermi z Holandska a Rakúska, výsledkom ktorého bude vznik študijného programu Rozvojové štúdiá na Katedre rozvojových štúdií a tropického zdravotníctva.

V súvislosti so sieťovaním a budovaním kapacít sa zrealizovali 3 medzinárodné vedecké konferencie, ktoré poskytli priestor pre odbornú výmenu názorov medzi akademikmi, zástupcami mimovládneho sektora a MZV SR v oblasti rozvojovej problematiky.

1.4.3 Globálne vzdelávanie v rámci neformálneho vzdelávania a verejná informovanosť o globálnych témach

Jedným z cieľov GV je aj získanie podpory verejnosti pre rozvojovú spoluprácu. Názory a znalosti o problematike rozvojového sveta čiastočne zodpovedali dva prieskumy verejnej mienky:

- *Prieskum Slovenská verejnosť a rozvojová pomoc* realizovali Inštitút pre verejné otázky a agentúra Focus v máji 2005 pre MZV SR, prieskum zadával Trustový fond UNDP.

- *Prieskum Rozvojová pomoc sa nás týka* uskutočnila v septembri 2009 Nadácia Pontis a agentúra Focus. Projekt podporila Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu (SAMRS) z prostriedkov Programu SlovakAid.

Z prieskumov verejnej mienky vyplynulo, že je potrebné ďalej posilniť informovanosť a transparentnosť vo všetkých fázach rozvojovej spolupráce, aby sa zvýšila dôvera v účinnosť rozvojovej spolupráce. Zároveň je potrebné vysvetľovať širší kontext a význam dlhodobých projektov, keďže verejnosť viac vníma iba bezprostrednú humanitárnu pomoc a menej si uvedomuje prepojenie situácie v iných častiach sveta s našou vlastnou situáciou.

1.5 Identifikácia kľúčových aktérov pri realizácii Národnej stratégie pre GV

Ministerstvo zahraničných vecí SR (MZV SR)

MZV SR je zodpovedné za koordináciu a koncepciu zahraničnej rozvojovej spolupráce. Na MZV SR existuje od roku 2004 osobitný odbor, ktorý sa venuje rozvojovej spolupráci a humanitárnej pomoci. Podporuje zvyšovanie informovanosti verejnosti o globálnych a rozvojových otázkach, formuje v spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR koncepcné otázky spojené s GV, rozhoduje o pridelovaní finančných prostriedkov v rámci Programu oficiálnej rozvojovej spolupráce O5T0A SlovakAID, ktorý priamo zabezpečuje prostredníctvom Slovenskej agentúry pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu (SAMRS) aj projekty v oblasti GV. Prezентuje pozíciu SR v otázkach GV v inštitúciách EÚ. V roku 2010 zriadilo pracovnú skupinu pre GV, v ktorej sú zastúpení zástupcovia ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu, SAMRS, štátnych pedagogických inštitúcií, akademickej komunity a mimovládnych organizácií.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (MŠVVaŠ SR)

MŠVVaŠ SR je zodpovedné za tvorbu vzdelávacej koncepcie. V rámci Národnej stratégie pre GV bude zabezpečovať implementáciu tejto stratégie v oblasti formálneho a neformálneho vzdelávania.

Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu (SAMRS)

SAMRS je implementačnou agentúrou MZV SR pre Program SlovakAID. Vyhlasuje výzvy pre projekty v oblasti GV, administruje a monitoruje projekty a komunikuje s ich predkladateľmi. SAMRS je členom siete Global Education Network Europe (GENE), prostredníctvom ktorej je prepojená s najnovšími poznatkami v oblasti GRV. V rámci svojich aktivít zabezpečuje komunikáciu výsledkov slovenskej rozvojovej spolupráce prostredníctvom práce s médiami, administráciou webovej stránky www.slovakaid.sk a vydávaním výročnej správy a ďalších informačných materiálov.

Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ)

ŠPÚ je priamo riadenou organizáciou MŠVVaŠ SR. Plní úlohy zabezpečenia odbornometodického riadenia škôl a školských zariadení ako aj vzdelávacej činnosti pedagogických zamestnancov. Medzi jeho hlavné aktivity patrí riešenie otázok v oblasti reformy a zmien v obsahu výchovy a vzdelávania, garancií Štátneho vzdelávacieho programu, odbornometodického riadenia škôl a školských zariadení, najmä pri tvorbe Školských vzdelávacích programov, prípravy pedagogickej dokumentácie v oblasti všeobecného vzdelávania a ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov.

Metodicko-pedagogické centrum (MPC)

Činnosť MPC je zameraná na výkon metodickej činnosti a na ďalšie vzdelávanie pedagogických a nepedagogických zamestnancov. MPC poskytuje akreditované vzdelávanie v rámci národného projektu *Profesijný a kariérový rast pedagogických zamestnancov*. V jeho pôsobnosti sú školy a školské zariadenia v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávnych miest, obcí a krajov a taktiež

krajských školských úradov Slovenskej republiky. MPC uskutočňuje v rámci svojej pôsobnosti aj odbornú-metodickú, vydateľskú, publikačnú a výskumnú činnosť.

Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV)

ŠIOV je priamo riadenou organizáciou MŠVVaŠ SR. Poslaním ŠIOV je odborné metodické riadenie stredných odborných škôl, tvorba vzdelávacích projektov (aj v spolupráci so zahraničnou účasťou), tvorba a inovácia Štátnych vzdelávacích programov, učebníc a pedagogicko-didaktických prostriedkov pre oblasť odborného vzdelávania a prípravy. Odborno-metodicky riadi stredné odborné školy, najmä pri tvorbe školských vzdelávacích programov. Zabezpečuje odbornú-pedagogickú a vzdelávaciu činnosť pri riešení otázok stredoškolského odborného vzdelávania a prípravy v kontexte celoživotného vzdelávania v Slovenskej republike vrátane ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov.

Štátna školská inšpekcia

Ako orgán štátnej správy v školstve plní funkciu kontroly štátu nad úrovňou pedagogického riadenia, nad úrovňou výchovy a vzdelávania a materiálno-technických podmienok vrátane praktického vyučovania v školách a školských zariadeniach. V oblasti GV sa môže zamerať na hodnotenie začlenenia cieľov, tém a princípov GV do vzdelávania.

Školy a školské zariadenia

Materské, základné a stredné školy môžu začleňovať témy GV aj na základe vlastného rozhodnutia do *školských vzdelávacích programov* alebo realizovať aktivity v rámci *školského výchovného programu* pre voľnočasové aktivity, krúžky, centrá voľného času.

Vysoké školy pedagogického zamerania môžu začleňovať ciele, témy a princípy GV do študijných programov pre vzdelávanie budúcich učiteľov a môžu sa venovať výskumu v oblasti výučby GV.

Vysoké školy iného zamerania môžu zahrnúť globálne témy a témy rozvojovej spolupráce do náplne štúdií formou voliteľných, povinne voliteľných alebo povinných predmetov. Súčasne vysoké školy môžu uskutočňovať výskum zameraný na rozvojovú pomoc.

Centrá ďalšieho vzdelávania

Centrá ďalšieho vzdelávania sú autonómnymi poradenskými a vzdelávacími pracoviskami vysokých škôl. Ich poslaním je zabezpečovať komplexnosť a systémovosť v ďalšom vzdelávaní, prispievať k rozvoju ľudského potenciálu. Svoju činnosť zakladajú na báze študijných alebo vedných odborov vysokých škôl a ich aplikácie pri optimalizovaní podmienok kariérnej dráhy a úspešného pôsobenia občanov. Centrá ďalšieho vzdelávania môžu globálne témy a témy rozvojovej spolupráce aplikovať do náplne poskytovaných vzdelávacích služieb v celej šírke oblastí určených štruktúrou s ich súčasťami.

Platforma mimovládnych rozvojových organizácií (PMVRO)

PMVRO je strešnou organizáciou pre 29 slovenských mimovládnych organizácií, ktoré sa zaoberajú najmä zahraničnou rozvojovou spoluprácou a humanitárnou pomocou. Viaceré jej organizácie sa venujú realizácií projektov a aktivít v oblasti globálneho vzdelávania. PMVRO vyvíja advokačnú činnosť v prospech začlenenia tém GV do formálneho vzdelávania. V rámci svojich aktivít sa snaží o zvýšenie záujmu politikov, rozhodovateľov, médií a širšej verejnosti o rozvojovú pomoc. Vydáva pravidelný Bulletin Rozvojová pomoc, informačné a analytické materiály, spolupracuje s novinármi. Prostredníctvom webovej stránky www.mvro.sk a sociálnych sietí zvyšuje povedomie verejnosti o rozvojovej problematike.

Rada mládeže Slovenska (RMS)

RMS je organizácia, ktorá celoplošne pracuje s mládežníckymi organizáciami na Slovensku pri popularizácii rôznych tém, vrátane dobrovoľníctva alebo boja proti chudobe vo svete. Organizácia má pre budúcnosť veľký potenciál šíriť témy GV v rámci neformálneho vzdelávania mládeže.

IUVENTA

Činnosť organizácie vyplýva z jej úloh ako Slovenského inštitútu mládeže. Zameriava sa na neformálne vzdelávanie mladých vedúcich, vzdelávanie mládežníckych vedúcich a pracovníkov s mládežou, na analytické a výskumné činnosti, ako aj na podporné činnosti v rámci grantových a dotačných programov pre mládež. Organizácia svojou informačnou, konzultačnou a metodickou činnosťou oslovuje školy, školské zariadenia, mimovládne organizácie, ako aj zástupcov regionálnej a miestnej samosprávy.

1.6 Cieľové skupiny pre globálne vzdelávanie

Formálne vzdelávanie:

- žiaci a pedagogickí zamestnanci v MŠ, na ZŠ a SŠ
- študenti a akademickí zamestnanci na VŠ

Neformálne vzdelávanie a verejná informovanosť:

- deti a mládež v rámci voľnočasových aktivít
- verejnosť
- médiá
- zamestnanci verejnej a štátnej správy, politici, poslanci

1.7 Ciele globálneho vzdelávania

Hlavným cieľom je poskytnúť cieľovým skupinám informácie, ktoré uľahčujú porozumenie sociálnym, environmentálnym, ekonomickým a politickým procesom vo svete, rozvíjajú kritické myslenie a formujú globálne občianske postoje.

Čiastkové ciele možno rozdeliť na tri hlavné domény:

1. afektívne ciele (postoje a hodnoty),
2. psychomotorické ciele (zručnosti, schopnosti)
3. kognitívne ciele (vedomosti).

Globálne vzdelávanie je špecifické tým, že za východiskové domény sa považujú afektívne a psychomotorické ciele. Pri kognitívnych cieľoch sa dôraz kladie najmä na vyššie myšlienkové operácie, ako napr. analýza, syntéza, hodnotenie, tvorivosť.

Afektívne ciele globálneho vzdelávania

- prijímať zodpovednosť za seba a vnímať svoju úlohu vo svete,
- pociťovať potrebu aktívne sa podieľať na riešení miestnych problémov a prispievať k riešeniu problémov na regionálnej, národnej i medzinárodnej úrovni,
- vnímať a akceptovať výhody vzájomnej spolupráce,
- rešpektovať odlišné názory a pohľady na svet,
- solidarizovať sa s ľuďmi žijúcimi v ťažkých podmienkach,
- prevziať zodpovednosť za správanie, ktoré zabezpečí trvalo udržateľný život na Zemi,
- chápať vzájomnú závislosť a prepojenosť rôznych oblastí sveta a rôznych dimenzií rozvoja,
- vnímať svoje možnosti aktívne sa podieľať na rozvoji na lokálnej i globálnej úrovni.

Psychomotorické ciele globálneho vzdelávania

- využívať nástroje demokracie pri podieľaní sa na verejnom živote (volebné právo, petičné právo, právo na slobodný prístup k informáciám, právo na združovanie),

- dokázať vymedziť problém, analyzovať ho, hľadať rôzne riešenia, vybrať najvhodnejšie riešenie a využívať pri jeho riešení vlastné skúsenosti i skúsenosti ostatných,
- odhadnúť svoje schopnosti a hľadať možnosti, ako ich využiť pri riešení problémov,
- uvedomovať si zodpovednosť za svoje rozhodnutia pri riešení problémov,
- efektívne spolupracovať s ostatnými ľuďmi,
- na základe informácií si vytvoriť vlastný názor a podporiť ho argumentmi,
- vedieť prijať názor ostatných a korigovať svoj pôvodný názor,
- využívať empatiu pri poznávaní situácie ostatných,
- myslieť systémovo a hľadať súvislosti.

Kognitívne ciele globálneho vzdelávania

- poznať príčiny a dôsledky najdôležitejších globálnych problémov,
- porovnať rôzne koncepty chápania rozvojových teórií, ľudských práv, či globalizačných javov,
- kriticky analyzovať príčiny a dôsledky ťažkých životných podmienok ľudí žijúcich v rôznych oblastiach sveta,
- rozoznať rozdiely v ekonomickej, sociálnej a environmentálnej situácii v rôznych oblastiach sveta,
- poznať rôzne aspekty príčin a dôsledkov rozdielov,
- poznať hlavných aktérov rozvojovej spolupráce a svoje možnosti, aktívne sa podieľať na rozvoji na lokálnej i globálnej úrovni,
- zhodnotiť prečo a akým spôsobom sa uskutočňuje rozvojová pomoc.

1.8 Princípy globálneho vzdelávania

Pre dosiahnutie cieľov globálneho vzdelávania je dôležité vychádzať z nasledujúcich princípov:

- Globálna zodpovednosť – zodpovednosť za svoje konanie a za svet, ktorý ním ovplyvňujeme
- Solidarita – solidarita s ľuďmi žijúcimi v ťažkých podmienkach a ochota im svojím konaním pomôcť
- Participácia – aktívna a informovaná účasť na riešení problémov a konfliktov
- Vzájomná prepojenosť – uvedomenie si globálnej previazanosti a súvislostí medzi miestnym, regionálnym a medzinárodným dňaním
- Spolupráca – rovnocenné partnerstvo medzi ekonomicky rozvinutými a rozvojovými krajinami
- Sociálna spravodlivosť a rovnosť – dodržiavanie ľudských práv a rovných príležitostí pre všetkých
- Otvorenosť a kritické myslenie – kritický prístup k informáciám a schopnosť kritického úsudku a informovaného rozhodovania
- Udržateľný rozvoj – prispôsobenie životného štýlu smerujúceho k zachovaniu a zlepšeniu životného prostredia pre ďalšie generácie

1.9 Kompetencie rozvíjané prostredníctvom globálneho vzdelávania

GV rozvíja základné kompetencie: informačnú gramotnosť, kritické myslenie, komunikáciu a spôsobilosť riešiť problémy.

Z hľadiska oblastí GV rozvíja ekonomické, sociálno-kultúrne a environmentálne kompetencie.

1.10 Hlavné témy globálneho vzdelávania

Pri definovaní obsahu globálneho vzdelávania je potrebné reagovať na aktuálne výzvy vo svete. Preto je najvhodnejšie definovať základné tematické celky, ktoré v sebe zahŕňajú čiastkové témy, ktoré sa môžu flexibilne dopĺňať.

Globalizácia a vzájomná prepojenosť – je základnou témou a zároveň princípom globálneho vzdelávania. Jedná sa o uvedenie si prepojenosti rozvinutých a rozvojových krajín a ich vzájomné ovplyvňovanie.

Témy:

Aspekty globalizácie
Ekonomická globalizácia - svetový obchod
Udržateľný rozvoj
Migrácia

Globálne problémy a rozvojová spolupráca – základné témy, ktoré sa týkajú rozvojového vzdelávania ako dôležitej súčasti globálneho vzdelávania. Témy popisujú hlavné problémy súčasného sveta.

Témy:

Rozvojová spolupráca a humanitárna pomoc SR a EÚ
Dobrovoľníctvo v rozvojovej spolupráci a humanitárnej pomoci
Spravodlivý obchod a etické podnikanie
Rozvoj, koncepcia rozvoja, princípy
Miléniové rozvojové ciele
Chudoba a nerovnosť
Zdravie: HIV/AIDS, podvýživa
Konflikty vo svete: formy a metódy riešenia konfliktov

Multikulturalizmus – tematický celok, ktorý je východiskom pre multikultúrnu/interkultúrnu výchovu ako súčasť globálneho vzdelávania.

Témy:

Stereotypy a predsudky
Xenofóbia, rasizmus, intolerancia
Kultúrna identita, kultúrne rozdiely, náboženské rozdiely

Životné prostredie s ohľadom na globálne aspekty – tento tematický celok je súčasťou environmentálnej výchovy, ktorá tvorí jeden z celkov globálneho vzdelávania.

Témy:

Zmena klímy
Odpady
Environmentálna migrácia
Vzduch, voda, pôda
Využívanie prírodných zdrojov
Alternatívne zdroje energií

Ľudské práva – tematický celok, ktorý je východiskom k výchove k ľudským právam s cieľom ich ochrany a rešpektovania

Témy:

Ľudské práva a občianske práva
Práva dieťaťa
Rodová rovnosť
Demokracia a dobré vládnutie

2. Ciele Národnej stratégie pre globálne vzdelávanie

Hlavný cieľ

Hlavným cieľom Národnej stratégie pre globálne vzdelávanie je zaistiť občanom SR prístup k informáciám o globálnych problémoch a problémoch rozvojových krajín a motivovať ich k aktívnemu prístupu pri ich riešení.

Čiastkové ciele

2.1. Začleniť ciele, princípy a témy globálneho vzdelávania do štátnych vzdelávacích programov.

Globálne vzdelávanie bude do vyučovacieho procesu začlenené formou *globálnej dimenzie v predmetoch*. Forma globálnej dimenzie v predmetoch namiesto vytvárania nových osnov s globálnym obsahom dáva možnosť nachádzať globálne súvislosti v už existujúcich osnovách jednotlivých predmetov.

2.2. Kontinuálne vzdelávať pedagogických zamestnancov, aby reflektovali princípy, ciele a témy GV a rozvíjať vedomosti, zručnosti a postoje učiteľov potrebné pri začleňovaní GV do výučby.

Najdôležitejším cieľom je poskytnúť možnosť kontinuálneho vzdelávania prostredníctvom akreditovaných programov kontinuálneho vzdelávania inovačného typu, ktoré poskytuje Metodicko-pedagogické centrum. Akreditovaný program kontinuálneho vzdelávania by mal umožniť dôkladné vzdelávanie učiteľov v oblasti princípov, obsahu a metodiky globálneho vzdelávania.

2.3. Zohľadniť témy globálneho vzdelávania v príprave budúcich pedagogických zamestnancov.

Udržateľné zohľadnenie globálneho vzdelávania v rámci štátnych vzdelávacích programov si vyžaduje, aby budúci pedagogickí zamestnanci vedeli využiť a začleniť vzdelávacie témy globálneho vzdelávania do svojej prípravy. Preto je potrebné, aby stratégia bola zohľadnená aj v príprave budúcich pedagogických zamestnancov.

2.4. Začleniť témy GV v rámci mimoškolských aktivít do výchovných programov školských zariadení.

V rámci štruktúry školských zariadení (školských klubov detí, školských stredísk záujmovej činnosti, centier voľného času a školských internátoch) a ich výchovných programov existuje dostatočný priestor na začlenenie globálnej výchovy ako jednej z povinných tematických oblastí výchovy realizovaním rôznych aktivít a projektov globálneho vzdelávania.

2.5. Vytvoriť podmienky na začlenenie rozvojových tém do študijných programov na vysokých školách nepedagogických smerov.

Kľúčovou témou pre rozvojové vzdelávanie na vysokých školách je téma medzinárodnej rozvojovej pomoci, konkrétne: rozvojová spolupráca a humanitárna pomoc – význam, princípy, historický vývoj, Miléniové rozvojové ciele ako nástroj rozvojovej spolupráce, Medzinárodné inštitúcie v oblasti rozvojovej spolupráce, Bezpečnostné aspekty, hospodársky rozvoj v rozvojových krajinách, príprava a implementácia projektov v oblasti humanitárnej pomoci a rozvojovej spolupráce. Za najvhodnejšiu formu integrácie tém rozvojového vzdelávania je zaradenie *samostatných predmetov* v rámci spoločenskovedných študijných programov alebo vznik *akreditovaného študijného programu rozvojové štúdiá* v rámci existujúcich vzdelávacích inštitúcií. Vhodná je aj forma *postgraduálneho štúdia*, ktoré by sa realizovalo vo forme špecializovanej prípravy (v rámci ďalšieho vzdelávania) absolventov VŠ.

2.6. Podporiť vedu a výskum na vysokých školách a univerzitách v oblasti rozvojovej problematiky

Vznik akreditovaného študijného programu rozvojové štúdiá je zároveň predpokladom pre vznik vedy a výskumu, ktorý v oblasti rozvojovej problematiky na Slovensku prakticky neexistuje. Finančná podpora výskumu v rámci dotácií na podporu výskumu zo strany MŠVVaŠ SR, či vyhľadávanie externých objednávateľov relevantného výskumu sa javí ako optimálne riešenie absencie vedecko-výskumnej činnosti v tejto oblasti. V budúcnosti by pre potreby systematického budovania odborných kapacít v oblasti rozvojovej pomoci na Slovensku mal vzniknúť výskumno-pedagogický ústav v rámci niektorej z vysokých škôl, ktorá sa rozhodne pre študijný program rozvojové štúdiá, s kapacitou na prípravu teoretických podkladov pre rozvojovú pomoc pre štátnu správu.

2.7. Zabezpečiť neformálne vzdelávanie mládeže v oblasti globálnych tém

V rámci vzdelávania pracovníkov s deťmi a mládežou a mládežníckych lídrov, na ktoré v súčasnosti reaguje Národný projekt KomPrax, je potrebné vytvoriť a akreditovať programy a kurzy pre vedúcich a školiteľov pre prácu s deťmi a mládežou vo voľnom čase, ktoré sa budú venovať globálnym témam. V rámci neformálneho vzdelávania mládeže je potrebné zapojiť mládežnícke organizácie a združenia, ktorých cieľom je vzdelávanie a komunikovanie spoločensky dôležitých tém mladým ľuďom.

2.8. Zabezpečiť prístup verejnosti, zamestnancov verejnej správy, politikov a médií k informáciám o globálnych problémoch a problémoch rozvojových krajín tak, aby boli schopní zaujať aktívny prístup k ich riešeniu

Keďže oficiálna rozvojová spolupráca je financovaná zo štátneho rozpočtu a teda aj z príjmov od daňových poplatníkov, potrebuje podporu slovenskej spoločnosti. V rámci širšieho povedomia verejnosti je potrebné komunikovať o význame rozvojovej spolupráce ako nástroja znižovania chudoby vo svete a riešenia globálnych problémov, ktoré majú dopad aj na našu spoločnosť a zároveň výsledkov, ktoré dosiahla slovenská rozvojová spolupráca. Zvýšenie záujmu médií o tému rozvojovej spolupráce súvisí s atraktivitou značky SlovakAID prostredníctvom naplnenia jej obsahu konkrétnejším posolstvom "Slovensko pomáha" a zvýšením informovanosti novinárov o pôsobení slovenských subjektov v zahraničí. Na zvýšenie záujmu o tému rozvojovej spolupráce z hľadiska politických strán a pracovníkov verejnej správy je potrebné prezentovať značku SlovakAID nielen ako nástroj rozvojovej politiky, ale aj nástroj verejnej diplomacie. Z hľadiska zavedenia a udržania témy rozvojovej spolupráce ako priority zahraničnej politiky je potrebné viesť pravidelný dialóg s politikmi a predstaviteľmi štátnej správy.

3. Monitoring a evalvácia

V rámci hodnotenia implementácie Národnej stratégie pre GV sa bude realizovať:

- pravidelné monitorovanie plnenia úloh v Akčných plánoch na ročnej báze
- priebežná (2014) a záverečná (2016) externá evalvácia Národnej stratégie pre GV